Quid interpretandi artes ad recolendas Horatii satiras valeant, experiar in Sat. I, 5: quid coniecturarum acumen in Sat. I, 10: quid mixtum enarratoris et emendatoris officium in Sat. II, 5 et II, 6. adspergam pauca occasione data de reliquis carminibus.

Sat. I, 5, 1—6: Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,
Graecorum longe doctissimus; inde Forum Appi,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Praecinctis unum: nimis est gravis Appia tardis.

Nota grammaticorum contentionibus extrema verba: nimis est gravis Appia tardis. nimirum plerique libri minus, pars nimis habent, sensu diverso sed aeque inepto. nam utrumvis elegeris, manet insanum illud, Appiam, reginam viarum, ut peregrinantibus molestam (sic enim gravis accipiendum consensu firmant) ab Horatio argui. afferunt quidem in praetextum criminis, saxo quadrato stratam eoque tardis et ignavis molestiorem fuisse at solum lapide stratum in virtutibus, non vitiis viarum. testis Flaminia, Aemilia et si quae aliae per Italiam aut provincias laudibus celebratae. nec publicae viae e semitarum per prata et silvas factarum natura sed ex eiusdem generis viarum commodis vel incommodis aestimantur. quare iure mox conqueritur v. 77 acclivia et declivia viae per montes Apulos, v. 95 iter inter Canusium et Rubos factum corruptius imbri, v. 96 viam peiorem ad usque Bari moenia. at Appia omnibus his incommodis vacua. quare laudandam, non culpandam dico, vel si pedester eam ingressus esset. verum haec ipsa vana et inanis enarratorum opinio. quid? Horatium rhetoremque comitem tam sordidos fuisse existimas, ut velut mendici aut venales Roma ad Forum Appii usque biduo pedibus repserint? immo, licet non petorritis, beatorum more, v. Sat. I, 6, 101—104:

Nam mihi continuo maior quaerenda foret res
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
Exirem; plures calones atque caballi
Pascendi, ducenda petorrita. —,

tamen, ut antiquus ille Cato (v. Senec. ep. 87: M. Cato censorius canterio vehebatur et hippoperis quidem positis, ut secum utilia portaret.), mulis castratis vehebantur, et quamvis non agmen servorum ob ignavam luxuriam, tamen unus alterque pedisequus ad parandos necessarios usus a tergo sequebatur. hunc suum morem ipse describit Sat. I, 6, 104—106:

Nunc mihi curto
Ire licet mulo vel si libet usque Tarentum,
Mantica cui lumbos onere ulceret atque eques armos. —.

vel usque Tarentum dicit, aperte hoc longinquum iter Brundisinum respiciens; curtum autem mulum esse castratum ostendit imitatio versus Luciliani:

Mantica canterii (h. e. equi castrati) costas gravitate premebat. —,

docet ipsius poëta usus, v. Sat. I, 9, 69., firmat denique interpretamentum scholiastae Cruq. cauda curta, qui ignarus, ut omnis antiquitas, Anglorum moris crines caudae praecidendi cauda ea vi dicit, qua in Horatii Satiris passim reperitur. v. Sat. I, 2, 45. II, 7, 49. itaque ut ratio causaque sit in obscuro, usus ipse mulorum castrandorum certus. porro puerum Horatius secum ducebat, quum mane per urbem vagaretur. v. Sat. I, 9, 8—11:

Misere discedere quaerens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero, cum sudor ad imos
Manaret talos. —.

itaque et cum vesperi forum olitorium pererrans, in usum instantis coenae v. Sat. I, 6, 114—115:

Inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum;—,

non, ut falso pudore abrepti simulant, ob inanem sciscitandi cupidinem percontaretur Sat. I, 6, 112: quanti olus ac far, puer praesto erat, qui coempta domum asportaret. nam solus ibid. v. 111:

Quacunque libido est,
Incedo solus; —

oppositum est verbis paulo supra v. 101—103:

ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
Exirem; —,

nec pedisequum ad fortuita ministeria assumptum, sed deducentium turbam abfuisse docet. itaque pueri et in itinere comites, adsunt v. 11:

Tum pueri nautis, pueris convicia nautae
Ingerere —.

nullum contra nostram sententiam argumentum e verbis altius ac nos praecinctis; quae quum proprie de peditis, non equitis habitu dicantur, hoc loco, ut oppositum ignavi docet, omnino strenuum et expeditum, quocunque modo se loco movet, significant. nec assensus mora ex omissis mulis aut e verbis mox v. 25—26:

Milia tum pransi tria repimus atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur —.

nam et ubi Maecenas ceterique amici affluxerunt unaque bidui iter Tarracina ad Campanum pontem faciunt, nulli muli commemorantur. attamen iumentis vectos cognoscimus ex v. 47:

Hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt —,

ubi in signum emensi itineris fortuita mulorum mentio fit. affirmant quidem mulos sarcinas portasse, amicos rhedis vectos: at rhedae a Trevico festinando itineri, difficiliore via, non ante assumptae. v. 86:

Quattuor hinc rapimur viginti et milià rhedis —.

et quum muli sarcinis onerati rapidas rhedas cursu adaequare non possent, maturus hominum adventus inepte tardo mulorum adventu indicaretur. repimus autem atque subimus v. 25 dicit, quia arduus erat et vel mulis difficilis Anxuris aditus, non quia pedibus ascenderent. unde et v. 78 de vehentibus dicit:

quos (montes Apulos)
Nunquam erepsemus —,

et de iisdem v. 94:

utpote longum
Carpentes iter —,

quamvis id quoque verbum fere de ambulantibus dicatur. v. Sat. II, 6, 93:

Carpe viam, mihi crede, comes.

Ov. Fast. III, 603—604:

Litore dotali, solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter; —.

si autem mulo vectus poëta, non pedibus repsit, quae ultra causa praeclaram Appiam in-

2

cessendi? — iustissima: coeli gravitas. nimirum ducebat Appia per Pomptinas paludes, ob impuriorem aërem (malaria) tunc, ut nunc, infames. lippus autem Horatius. cf. v. 30:

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

et v. 49:

Namque pila lippis inimicum et ludere crudis —·

quare prudentes viam Roma ad Forum Appii in bidui iter diviserant, ut altero die mature, sub coenae horam, v. 7—9:

Hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum, coenantes haud animo aequo
Exspectans comites —,

non tarde et vesperi in oppidum ad caput fossae paludumque situm, v. Lucan 3, 85:

Et qua Pomptinas via dividit uda paludes —,

adventarent. nam si matutina frigora firmis noxia, v. Sat. II, 6, 45:

Matutina parum cautos iam frigora mordent —,

quanto magis vespertinae aurae eaeque locis palustribus lippis timendae. alia navigantium per eadem loca nocte concubia conditio. cubabant in diaeta ac lecto, tuti ab impuro aëre. v. Tac. Ann. XIV, 5: nec multum erat progressa navis, — cum dato signo ruere tectum loci multo plumbo grave. — Agrippina et Aceronia eminentibus lecti parietibus, ac forte validioribus quam ut oneri cederent, protectae sunt. Petr. Sat. 115: diaeta magistri, ubi Gloss.: cubile in quo navicularius quiescit. quare frequens nocturna fossae navigatio, quia nec periculum e gravitate coeli, et gratum temporis compendium. v. Strab. 5, 6: *Πλησίον δὲ τῆς Ταῤῥακινῆς βαδίζοντι ἐπὶ τῆς Ῥώμης παραβέβληται τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ διῶρυξ ἐπὶ πολλοὺς τόπους πληρουμένη τοῖς ἑλείοις τε καὶ τοῖς ποταμίοις ὕδασι· πλεῖται δὲ μάλιστα νύκτωρ, ὥστ' ἐμβάντας ἐφ' ἑσπέρας ἐκβαίνειν πρωΐας καὶ βαδίζειν τὸ λοιπὸν τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμέραν ῥυμουλκεῖται δι' ἡμιόνων.* de verbo gravis v. Sat. II, 6, 19:

Autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.

Virg. Ecl. 10, 75:

Surgamus; solet esse gravis cantantibus umbra.

Tac. H. V, 7: ego sicut inclutas olim urbes igne caelesti flagrasse concesserim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi superfusum spiritum,

eoque fetus segetum et autumni putrescere reor, solo caeloque iuxta gravi. sensum verbi tardus perspicies e comparatis locis Sat. II, 2, 89—92:

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat; sed credo hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius quam
Integrum edax dominus consumeret.

Sat. II, 4, 17:

Si vespertinus subito te oppresserit hospes.

Sat. II, 7, 32—34:

Jusserit ad se
Maecenas serum sub lumina prima venire
Convivam —,

ubi tardus, vespertinus, serus ob variandum sermonem inter se permutata. cf. praeterea Cic. pro Mil. 20: vesperi: quid necesse est? tarde: qui convenit, id praesertim temporis? — iam hoc verborum gravis et tardus sensu reperto, fraus eorum librorum qui minus praeferunt aperta.

Ibid. v. 34—36: Fundos Aufidio Lusco praetore libenter
Linquimus, insani ridentes praemia scribae,
Praetextam et latum clavum prunaeque batillum.

Difficiliore loci intellectu singula verba accurate expendam. igitur ait: Fundos Aufidio Lusco praetore libenter linquimus, h. e. nulla nobis cupido erat diutius in oppido manendi. quae causa animi maturatum transitum haud inique ferentis? insani ridentes praemia scribae, Praetextam et latum clavum prunaeque batillum, h. e. fastidium nobis movebat civitatis rector, ex obscuris initiis ad summos honores provectus. at unde istorum praemiorum notitia? an ipse ea iactavit, publica pompa, sub oculis Maecenatis? firmat scholiastes Cruquii, credunt recentiores, sed apud scriptorem nihil de pompa et spectaculo. fama et auditione cognoverant, sicut et Egnatiensium superstitionem, quae mox v. 98 dedit risusque iocosque, non spectaverant sed audiverant. iam invisus locus ut scena turpitudinis, et properatum iter ne oculos adspectu hominis inquinarent. quae igitur tanta tamque indigna praemia? praetextae vis aperta. ornabat summos urbis iuxta ac municipiorum magistratus. verum revera praetor Luscus, an praefecti nomen in praetoris titulum, ut magis magnificum,

mutaverat? namque Fundi Festo auctore in praefecturarum, non municipiorum numero. si Horatio fides, praetoris nomine iure utebatur. sane Fundos Aufidio Lusco praetore dicens, haud obscuro irrisu oppidi rectorem cum urbis consulibus confert: quod vero inde argumentum Luscum eo audaciae prolapsum esse, ut incuriosus vindictae senatus nomen assumpserit, quod per leges non licebat? si fictus honor, finxit poëta in augendam urbanorum magistratuum similitudinem. sin vero id animi consilium, cur non maiore irrisu Lusco consule dicit, quandoquidem is quoque honor in municipiis reperitur? v. Plin. VII, 43, 44: L. Fulvius consul Tusculanorum. Auson. Urb. 14, 39: diligo Burdigalam, Romam colo: civis in hac sum, Consul in ambabus. quare rectius statuendum aut olim Fundanos, exemplo Praenestinorum, v. Liv. XXIII, 19: incolumes Praeneste cum praetore suo M. Anicio (scriba is antea fuerat) redierunt. —, municipali ambitione impetrasse ut summus magistratus praetorio nomine uteretur, aut nuper Luscum inter civilia arma fluxa legum potestate praepotentis amici gratia id honoris assecutum esse. haud ambiguus proximi quoque praemii lati clavi sensus. insigne erat senatorii ordinis. igitur municipii praetor idem Romae senator. at tenebrae prunae batillo obductae. prima discutiendae caliginis spes ex eo quod Servius ad Virg. Aen. XI, 787 haec verba ut plana et integra laudat. unde summotus metus ne frustra mendosa intelligere quaeramus. igitur Servius l. l. de pruna haec: pruna, quamdiu ardet, dicitur: cum autem exstincta fuerit, carbo nominatur. schol. Cruq. autem de batillo: vatillum (sic enim scribit) deminutivum a vase est, vas parvum. cuius ambigua fides certa Servii auctoritate egregie firmatur. si enim pruna carbo ardens, quid aptius quam vas quo continetur una afferri? sed et in iis quae insuper addit: in quo pro felici hospitum adventu incensis odoribus Jovi hospitali sacra fiebant, quod cum ex cupro esset, ita tollebat et ostentabat hospitibus quasi esset aureum, et ob hanc causam vocatur ab Horatio insanus, licet admixtis falsis, veri indicium. nam et ex Abd. H. Apost. 9 (v. Thes. Gesner. s. v. batillum): erant autem virgines — alii cum batillis et turibulis —, colligitur batilla, licet forma ac specie a turibulis diversa, tamen usu et genere cognata, simul cum his incendendis odoribus h. e. turi inservisse, id est, ad sacra spectasse. cf. v. 99:

Dum flamma sine tura liquescere limine sacro
Persuadere cupit.

Od. III, 8, 1—4:

Martiis caelebs quid agam Kalendis,
Quid velint flores et acerra turis

Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite vivo —

iam quum praetexta afferatur ut ornamentum praetoriae dignitatis, latus clavus ut insigne senatorii ordinis, quid certius quam prunae batillum, tertium virtutum praemium, sacerdotii signum esse, poeta hanc quoque dignitatem, ut duas superiores, metonymice efferente? v. Juven. 14, 193:

aut vitem (h. e. centurionatum) posce libello —

at quis sanus unquam vilissimum prunae batillum, quod non solum ad sacros sed plerumque ad profanos usus adhibebatur, v. Plin. XXXIII, 8: batillis ferreis candentibus ramento imposito, quod candidum permaneat, probatur. Trebell. Claud. 14: coctilium quotidiana batilla quattuor —, pro insigni sanctissimi sacerdotii ponere ausus? — satirici sermonis scriptor, qui non simpulum vel securim vel apicem, pontificis maximi in nummis et veteribus monumentis insignia, nec pateram, septemvirum epulonum signum, vel aliud quoddam decorum ornamentum, sed prunae batillum delegit, ut sordibus rei pariter ac vocabuli insaniam hominis h. e. malam ambitionem, non, ut autumant, iactantiam irrideret. firmant utramque interpretationem verba Sat. I, 6, 26—29:

Invidia accrevit, privato quae minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus et latum demisit pectore clavum,
Audit continuo: Quis homo hic est? quo patre natus? —

nimirum quis insanus? — ambitiosus. unde nigris pellibus locus inter senatoria insignia? — ex eodem ambitiosorum irrisu, qui prunae batillum in insigne sacerdotii adscivit. scilicet ironia utroque loco a prioribus parum perspecta haec: ille senatoria dignitate egregium ius adipiscitur ut adempto libero ingressu medium crus nigris pellibus impediat; hic sacerdotii munere, ut manus velut unus calonum batillo inquinet. de ambitiosorum insania v. praeterea Sat. I, 6, 93—99:

Nam si natura iuberet
A certis annis aevum remeare peractum
Atque alios legere, ad fastum quoscunque parentes
Optaret sibi quisque: meis contentus honestos
Fascibus et sellis nollem mihi sumere, demens
Judicio volgi, sanus fortasse tuo, quod
Nollem onus haud unquam solitus portare molestum.

3.

Sat. II, 3, 164—166:

Non est periurus neque sordidus: immolet aequis
Hic porcum Laribus. verum ambitiosus et audax:
Naviget Anticyram —

de sacerdotio, amplissimo virtutum praemio, v. Tacit. H. I, 77: Otho pontificatus auguratusque honoratis iam senibus (h. e. lato clavo et praetexta iam ornatis) cumulum dignitatis addidit aut recens ab exsilio reversos nobiles adulescentulos avitis ac paternis sacerdotiis in solatium recoluit —. de deterrimis mortalium malis temporibus hac dignitate auctis v. ibid. I, 2: nec minus praemia delatorum invisa quam scelera, cum alii sacerdotia et consulatus ut spolia adepti, procurationes alii et interiorem potentiam agerent verterent cuncta odio et terrore. ibid. IV, 42: libidine sanguinis et hiatu praemiorum ignotum adhuc ingenium et nullis defensionibus expertum caede nobili imbuisti, cum ex funere rei publicae raptis consularibus spoliis, septuagiens sestertio saginatus et sacerdotio fulgens, innoxios pueros, illustres senes, conspicuas feminas eadem ruina prosterneres.

Ibid. 97—101: Dein Gnatia, Lymphis
Iratis exstructa, dedit risusque iocosque,
Dum flamma sine tura liquescere limine sacro
Persuadere cupit. Credat Judaeus Apella,
Non ego: namque deos didici securum agere aevum,
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristes ex alto caeli demittere tecto.

Lympharum iram ad aquam fontesque loci trahendam consensu dicunt. at si quaesiveris, quod tandem vitium aquae obiciatur, apud scriptorem altum silentium: apud scholiastas, istius interpretationis duces et auctores, multa et varia. scilicet Schol. Cruq.: vel quia eget aquis, vel quod eas salsas habet et amaras, vel quod in pede montis sita est; ei idcirco videntur aquae irasci, cum torrentes de montibus impetu magno decurrentes saepe magnas urbis partes diruunt. quae

opinionum varietas, quid aliud quam male dissimulata confessio neminem quidquam scire? nec mirum silente scriptore. at huius silentium miror. incusat v. 7 aquam Fori Appii ut valetudini noxiam. arguit v. 88. fontes oppiduli versu non dicendi ut parcius fluentes. idem vitium v. 91 aquae Canusinae obiectum. quid ergo causae quod Egnatiensem aquam criminans crimen ipsum non edat, sed subiunctis verbis dum flamma sine — cupit ad alia omnia delabatur? nam inane eorum effugium qui turpem aquae penuriam et iactatos divinos ignes oppositionis quodam vinculo inter se connexa dicunt. probarem hac fama: apertis montibus terrestres vel ruptis nubibus coelestes aquas non sine deorum ope laborantibus suppeditari: at igni et turi qnid cum sitientium calamitate? — simplicior hercle nodi solvendi ratio. scilicet Lymphae aliquando inter aquae largitores. v. Varronem apud Augustin. de Civit. Dei IV, 22: ex eo enim poterimus scire, quem cuiusque rei causa deum advocare et invocare debeamus, ne faciamus, ut Mimi solent, et optemus a Libero aquam, a Lymphis vinum. sed multo saepius ob exemptam sanam mentem et iniectam insanam consternationem laudantur. v. Fest.: Lymphae dictae sunt a nymphis. vulgo autem memoriae proditum est, quicunque speciem quandam e fonte, id est effigiem nymphae viderint, furendi non fecisse finem. unde lymphati seu lymphatici dicuntur qui vano terrore insaniunt. v. Od. I, 37, 14—17:

Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Caesar ab Italia volantem
Remis adurgens.

Liv. VII, 17: inde terror maximus fuit, quod sacerdotes eorum, facibus ardentibus anguibusque praelatis, incessu furiali militem Romanum insueta turbaverunt specie: et tunc quidem velut lymphati et attoniti munimentis suis trepido agmine inciderunt. Plin. XXV, 5, 24: helleborum medetur melancholicis, insanientibus, lymphaticis. superstitio autem insanus deorum timor. v. Sat. II, 3, 281—295:

Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautis mane senex manibus currebat et, Unum,
Quiddam magnum addens, unum me surpite morti,
Dis etenim facile est, orabat; sanus utrisque
Auribus atque oculis; mentem nisi litigiosus,
Exciperet dominus, cum venderet. Hoc quoque volgus

Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni;
Juppiter, ingentes qui das adimisque dolores,
Mater ait pueri menses iam quinque cubantis,
Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi stabit. Casus medicusve levarit
Aegrum ex praecipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? Timore deorum —

iam Egnatienses, fama celebrata tus pruna non adhibita in ara sua adoleri, superstitionis manifesti. itaque scite poëta oppidum Lymphis iratis exstructum dicit, prorsus ut Prisci versatilem naturam Vertumnis iratis adscribit Sat. II, 7, 13—14:

Jam moechus Romae, iam mallet doctus Athenis
Vivere, Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis —

et similiter Sat. II, 3, 7—8:

Culpantur frustra calami, immeritusque labora
Iratis natus paries dis atque poëtis.

ibid. 164—165:

Non est periurus neque sordidust immolet aequis
Hic porcum Laribus.

Epist. II, 1, 66—68:

Si quaedam nimis antique, si pleraque dure
Dicere credit eos, ignave multa fatetur,
Et sapit et mecum facit, et Jove iudicat aequo.

Itaque nostra interpretatione sententia ab obscuritate vindicata, simul omnis Sermo a nova et usque ad fastidium recurrente aquae insectatione liberatus.

Sat. I, 10, 40—42:

> Arguta meretrice potes Davoque Chremeta
> Eludente senem comis garrire libellos
> Unus vivorum, Fundani —.

Comoedias comes libellos latine dici nemo antiquitatis exemplis probavit. sermo autem garrire comes libellos non solum loquendi consuetudinem sed et cogitandi leges violat. nam quum vocem emittendo verba, non chartam efficiamus, garrire fabulas, v. Sat II, 6, 77—78:

> Cervius haec inter vicinus garrit aniles
> Ex re fabellas —,

vel nugas, v. Pl. Aul. a. 5. v. 21 —, neque vero volumina vel libellos dici potest. sensit ineptias Kirchnerus; sed quod ipse scribendum censet: comis, garrire libellis, si ex fide librorum aestimandum, minorem auctoritatem, si ex puritate sermonis, easdem sordes habet. namque libellis invenitur in uno libro Lipsiensi saeculi XI: omnes reliqui libri, inter quos plerique maioris vetustatis nec minoris praestantiae, libellos habent. oratio autem aeque sordida, primum quia verbo comis a libellis abrupto et Fundano addito, illi omni generis definitione carent, hic epithetorum comis, unus vivorum multitudine oneratur; deinde quia sermoni calles narrare vel garrire libellis, seu in libellis, diverso sane a narras vel garris aliquid in aliquo libro, inepta oppositio inest: in libellis, non in palude ut ranae, vel quovis alio loco. quae enim alia additi loci vis? — turbarum causa et initium e re levissima, littera a in i depravata. nimirum integra Horatii manus:

> comi garrire labello —.

delectum garrire ob fabularum confabulantiumque naturam. garrulitas autem quum labris leviter motis, non, ut clamores, distento rictu exerceatur, belle comi garrire labello pro vulgari comis garrire dicit. de labris et labellis cf. Sat. I., 4, 137—38:

> Haec ego mecum
> Compressis agito labris, h. e. tacitus cogito —.

Ov. de Art. Am. III, 281—286:

> Quis credat? discunt etiam ridere puellae:
> Quaeritur atque illis hac quoque parte decor.
> Sint modici rictus, sint parvae utrinque lacunae,
> Et summos dentes ima labella tegant.

Nec sua perpetuo contendant ilia risu:
Sed leve nescio quid, femineumque sonent.

Virg. Ecl. 2, 34:

Nec te poeniteat calamo trivisse labellum.

Cic. de Div. 1, 36: At Platoni, cum in cunis parvulo dormienti apes in labellis consedissent, responsum est, singulari illum suavitate orationis fore —. similiter os. v. de Art. Poët. 323—324:

Grais ingenium, Grais dedit ore rotundo
Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.

ibid. v. 93—94:

Interdum tamen et vocem comoedia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore —.

Sat. II, 5, 88—98:

Cautus adito,
Neu desis operae, neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum offendet garrulus: ultro
Non etiam sileas. Davus sis comicus atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare; mone, si increbuit aura,
Cautus uti velet carum caput; extrahe turba
Oppositis humeris; aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari: donec Ohe iam!
Ad caelum manibus sublatis dixerit, urge et
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem —.

Incisum aurem substringe loquaci vitii arguo. etenim substringere est ita stringere ut ligamentum rei stringendae ab inferiore parte applicetur, von unten zuschnüren, zusammenbinden. v. Suet. Galb. 21: Excreverat etiam in dexteriore latere eius caro, praependebatque adeo, ut aegre fascia substringeretur. Lucan. 3, 280:

auroque ligatas
Substringens, Arimaspe, comas —.

iam quum ligamine in eum modum auri obducto, auditus necessario obstruatur, substringe aurem idem valet quod obtura aurem, id est contrarium eius quod sensus flagitare videtur: patulis auribus ausculta: hinc Gesnerus* aliique confugerunt ad interpretationem: arrige aurem. at ut iniectum vinculum aurem arrigat, tamen idem comprimit eam et claudit, ut invisam surdidatem effugere nequeas. novae ineptiae e verbo loquaci. nam loquax est is qui natura sermonis nimius est, non qui occasione data silentium rumpit. senex autem ille adeo non garrulus ut contrario vitio teneatur. difficilis est et morosus, id est tristis et vitae hominumque adeo pertaesus ut quum Maecenas, unus ex iis quos Angli nostra aetate reserved and exclusive people vocant, parcus sermonis esset, v. Sat. I, 6, 60:

Respondes, ut tuus est mos,
Pauca —,

nec promiscui aditus, v. Sat. I, 9, 44:

Paucorum hominum et mentis bene sanae —,

ille, migratis prudentis secreti finibus, omne mortalium commercium aversaretur, et manu potius ac signis quam voce et verbis quid fieri vellet ostenderet; unde neminem magis odit et arcet quam garrulum. cf. v. 90. Qui igitur is in id ipsum vitium subito inciderit? Sardi Tigellii ea morum inconstantia. v. Sat. I, 3, 9—12:

Nil aequale homini fuit illi; saepe velut qui
Currebat fugiens hostem, persaepe velut qui
Iunonis sacra ferret; habebat saepe ducentos,
Saepe decem servos —.

at de hoc sene nihil tota narratione in eam rem. ne aliquando quidem seu quandocunque verbo loquaci additum, quod certe in re tam inopinata omitti nequibat. sed ut omnia quae volunt concesseris, ut substringe valeat ausculta, et loquax idem sit qui difficilis et morosus, tamen novae turbae e sede ac loco sententiae oboriuntur. nam quum supra v. 90 captatorem monuerit ne ultro (h. e. non rogatus ut sileat, sed potius ad respondendum provocatus, v. Sat. II, 1, 39: Sed hic stilus haud petet ultro, h. e. non provocatus ad petendum et laedendum, Quemquam animantem —. Tac. H. IV, 79: Classem ultro, h. e. non lacessiti ad proelium, Canninefates adgressi sunt.) silendo contumax videatur, a v. 93 autem varia molestiarum genera,

auram increbescentem, stärkeren Zugwind, turbam scl. fori, Marktgewühl enumeret, quae prompto obsequio a difficili et moroso arcenda sint, praeceptum ut attentam aurem confabulandi cupido praebeat, illi regulae ut cognatae ac finitimae subiungi, non his invisis rebus ut diversis et alienis immisceri oportebat. aegra igitur omnia. salus ex emendanda unius litterae forma. nimirum legendum:

auram substringe loquaci —.

tres inprimis difficilis et morosi inimici afferuntur: ventus, turba, loquax. praesidium contra illos toga obducta, humeri oppositi: machinamentum adversus hunc os manu compressum ut anima spiritusque eripiatur. igitur loquax idem qui supra v. 90 garrulus, diversus a difficili et moroso. substringe solita vi pro constringe, manu, promptissimo vinculo, sublata orique obiecta. v. Ov. Heroid. 11, 50:

Oraque clamantis conscia pressit anus —.

aura id quod spiritus. v. Ov. Fast. 5, 507:

Ipse genu posito flammas exsuscitat aura.

Prop. II, 20, 73:

Si modo clamantis revocaverit aura puellae —.

aura brevi spatio interiecto bis posita, ut frugi supra v. 77 et 81; cautus v. 88 et 94; deprendi Sat. I, 2, 131 et 134; ducendus Sat. I, 6, 101 et 104; bellum incidit Sat. I, 7, 11 et 16; agis Sat. I, 9, 15 et 19.

His turbis compositis in promptu proximorum verborum importunus — utrem sensum expedire, quem scholiastae Cruq. auctoritatem secuti hunc esse volunt: si senex (qui intelligendus sit in incerto relinquunt) importune, sine modo et discrimine laudari cupit, falsis laudibus eum velut utrem ventis inflare contende. at vocem importunus subiecti non adverbii vice fungi novumque senum genus designare aperta oppositio docet sententiarum: difficilem et morosum offendet garrulus, et importunus amat laudari, h. e. ei placet garrulus, modo adulator sit. hinc, ut supra tria verba mone, extrahe, substringe, primarium in sua quodque sententia locum occupant, quia res gerendae diversae, persona, in cuius gratiam gerendae sunt, una atque eadem, sic nunc nomen importunus primam sedem obtinet, quia ipsa persona mutatur. est autem importunus superbus et insolens more regum Orientis. v. Od. IV, 13, 9—10:

Importunus enim transvolat aridas
Quercus.

Epist. I, 6, 53—54:

Cui libet hic fasces dabit eripietque curule
Cui volet importunus ebur.

Cic. pro Rabir. perd. 5: ex illa crudeli, importuna, non tribunicia actione, sed regia —.
uter autem non est senilis venter, quasi admota adulatoris bucca inspiratisque tumidis verbis inturgescens, quo nihil ineptius, quandoquidem animi, non corpora laudibus inflantur (v. Liv. XLV, 31: hic eventus inflavit ad intolerabilem superbiam animos), sed est follis hircinus, Vulcani instrumentum, a captatore urgendus et (quae copula in plerisque libris mss. male omittitur) verborum tumore inflandus, donec importuni animus, ut massa aeris, laudum ardore calefiat ipseque exclamet: Ohe iam satis est! v. Sat. I, 4, 19—21:

At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare.

Plin. XXVIII, 18, 73: hircini utris vinarii cinis —.

Sat. II, 6, 16—39:

Ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem satiris Musaque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit nec plumbeus Auster
Autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.
Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Unde homines operum primos vitaeque labores,
Instituunt, sic dis placitum, tu carminis esto
Principium. Romae sponsorem me rapis. Eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge.
Sive Aquilo radit terras seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
Postmodo, quod mi obsit, clare certumque locuto
Luctandum in turba et facienda iniuria tardis.

Quid tibi vis, insane, et quam rem agis? improbus urget
Iratis precibus, tu pulses omne quod obstat,
Ad Maecenatem memori si mente recurras.
Hoc iuvat et melli est, non mentiar. At simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
Per caput et circa saliunt latus. Ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.
De re communi scribae magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
Imprimat his, cura, Maecenas signa tabellis.
Dixeris, Experiar; Si vis, potes, addit et instat —.

Ut in magna quaestionum copia et varietate singulos versus ordine suo enarrabo.

v. 16—17: Ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem satiris Musaque pedestri? —

Quod ait hoc est: igitur impetrato voto ut urbem cum valle Sabina permutare liceat, cf. v. 4;

Bene est. Nil amplius oro —,

iam tempus est statuendi, quid inprimis satirico sermone ut vanum et inane sapientissimo cuique contemnendum demonstrem. haec enim verbi illustrem ironica vis, non quam primarii satiricae Musae muneris obliti vulgo statuunt: velut bonum praedicem. villam argute arcem vocat, quia in montibus sita, v. Epist. II, 1, 250—253:

Nec sermones ego mallem
Repentes per humum quam res componere gestas
Terrarumque situs et flumina dicere et arces
Montibus impositas —,

tanquam propugnaculum otii inimicos arcet et defendit, sicut mox mus agrestis, sub cuius persona aperte poëta quid ipse sentiat atque expertus sit narrat, cavum in praerupti nemoris dorso tanquam inexpugnabilem arcem laudibus attollit. cf. v. 116—117:

me silva cavusque
tutus ab insidiis tenui solabitur ervo —.

v. 18—19: Nec mala me ambitio perdit nec plumbeus Auster
Autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.

h. e. nam hominum vitia et naturae mala, quae animum in urbe a studiis avocant, procul sunt a tranquillo et salubri secessu Sabino. impia eorum interpretatio qui ambitionem ipsius poëtae esse dicunt, quasi falso gloriantis Sat. I, 6, 128—131:

Haec est
Vita solutorum misera ambitione gravique:
His me consolor victurum suavius, ac si
Quaestor avus, pater atque meus patruusque fuisset —

intellige cum veteribus scholiastis ambitionem eorum qui Horatium ut unum ex intimis praepotentis Maecenatis ambitiosis precibus fatigabant, ut eius gratia votorum compotes fierent. quae ista vota et quantae hinc molestiae mox narrat v. 32—39: At simul — instat — et v. 50—58:

Frigidus a Rostris manat per compita rumor:
Quicunque obvius est, me consulit: O bone, nam te
Scire, deos quoniam propius contingis, oportet,
Num quid de Dacis audisti? e. q. s —

unde consumpta patientia in vocem erumpit v. 59—62:

Perditur haec inter misero lux non sine votis:
O rus, quando ego te adspiciam? quandoque licebit
Nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
Ducere sollicitae iucunda oblivia vitae? —

ex quo ambitiosorum genere vel praecipui mali poëtae. nam assiduus ille in sacra via assectator, qui nunc inanes, v. Sat. I, 9, 22—25:

Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies; nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? Invideat quod et Hermogenes, ego canto. —,

nunc malas artes iactando, v. ibid. v. 45—48:

Haberes
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,

Hunc hominem velles si tradere. Dispeream, ni
Submosses omnes —,

et v. 56—59:

Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quaeram,
Occurram in triviis, deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus —,

in Maecenatis familiaritatem Quinti commendatione irrepere studet, quid aliud facit quam mala ambitione grassari? molestiae autem ab eo creatae tantae, ut nec fastidium nec dolus nec hominum amicitia sed inopinatum deorum auxilium de salute desperantem liberarit. cf. v. 78:

Sic me servavit Apollo —

ceterum eadem ambitionis vis in Sat. I, 6, 49—52:

Dissimile hoc illi est; quia non ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum,
Praesertim cautum dignos assumere, prava
Ambitione procul —,

ipso verborum ordine demonstrante incisum prava ambitione procul nec ad cautum nec ad dignos, ut vulgo putant, pertinere, sed ad assumere hoc sensu: profano ambitiosorum (h. e. Intriguanten und Eigennützige) vulgo procul habito (v. Sat. I, 9, 43—44:

Maecenas quomodo tecum?
Hinc repetit; paucorum hominum et mentis bene sanae.

ibid. 49—52:

Domus hac nec purior ulla est
Nec magis his aliena malis; nil me officit unquam,
Ditior hic aut est quia doctior: est locus uni
Cuique suus),

notissima figura, qua abstracta, ut aiunt, pro concretis ponuntur. cf. Tac. H. I, 2: plenum exsiliis (h. e. exsulibus) mare, infecti caedibus scopuli. ibid. I, 17: circumsteterat interim Palatium publica exspectatio (h. e. populus exspectans), magni secreti impatiens —

igitur sensus duorum versuum 18 et 19 idem qui Epist. II, 2, 65—68:

Praeter cetera, me Romaene poëmata censes
Scribere posse inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta relictis
Omnibus officiis —

nec distant Damasippi dicta Sat. II, 3, 1—10:

Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
Iratus tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? Ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti. Sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe. Nil est.
Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries dis atque poëtis.
Atqui voltus erat multa et praeclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto —,

nisi quod pro morosa Stoici persona veris scribendi moris falsa et ioculariter ficta obstacula subiiciuntur —.

v. 20—23: Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Unde homines operum primos vitaeque labores
Instituunt, sic dis placitum, tu carminis esto
Principium —.

h. e. igitur primum satirae argumentum sit vita urbana negotiorum multitudine hominumque importunitate sollicitissima: urbis malis, non ruris bonis, ut ob male intellectos versus 18 et 19 vulgo censent (v. Orellium et Heindorfium ad v. 17), primas esse datas ostendunt verba tu carminis esto principium, quae aperte ad interrogationem paulo supra: quid prius illustrem satiris Musaque pedestri? — respiciunt. immixta sane et in primo et in extremo sermone curis urbanis gaudia ruris, sed ita ut secundas partes agant illasque contrariorum more altius illuminent. Ianum pro negotiis ponit, quia ex eo homines operum primos vitaeque labores instituunt: simul sic sibi deum comparat quem, tanquam otii ruralis inimicum, tutelari eiusdem boni deo, Mercurio, cf. v. 4:

Nil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis —,

et v. 13—15:

Hac prece te oro:
Pingue pecus domino facias et cetera praeter
Ingenium, utque soles, custos mihi maximus adsis —,

scite opponat. Matutinum patrem, novo et inaudito cognomine, ironice appellat, quia prima ex negotiis molestia est necessitas multo mane surgendi. hinc callide seu Iane libentius audis addit, quia illud nomen certe apud mortales invisius erat. carminis autem, non ut supra satirae principium dicit ob religionem —.

v. 23: Romae sponsorem me rapis —.

Vitiosum Romae aut poëta ineptus. nam Romae prima sententia vi praecipua positum provocat contrarie oppositum rus negatque ruri evenire, quae eveniunt in urbe. at Romae aeque ac ruri viventes ad negotia forensia rapi, testis agricola Sat. I, 1, 9—12:

Agricolam laudat iuris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe —;

testis poëta ipse Epist. I, 14, 14—17:

Tu mediastinus tacita prece rura petebas,
Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas;
Me constare mihi scis et discedere tristem,
Quandocunque trahunt invisa negotia Romam —.

quare Marcilio auctore scribo Romam. qua emendatione non solum incusatae ineptiae sublatae, sed et laborantibus proximis verbis vocibusque sanitas reddita. accipit rapis locum, quo eundum, quem omissum antea aegre ferebat. urgens eiusdem verbi vis, quae maior erat pro brevi itinere a domo in forum, iam egregie convenit festinando longinquiori itineri. idem sentiendum de Aquilone et brumali die, quae levia et vix afferenda in egressu urbano, gravissima ac memoratu digna in itinere a Sabino in urbem. porro lux verbis hominis improbi v. 31:

Ad Maecenatem memori si mente recurras —,

et responso poëtae v. 32:

Hoc iuvat et melli est —.

absentem fuisse Horatium ille comperederat: quare memori mente ait, h. e. mente amici per rusticationem non oblita eumque occasione data visere cupiente. invitus autem hic in urbem redierat: quare hoc iuvat et melli est respondet, h. e. hoc saltem acerbum reditum mollit et mitigat. hinc aperta et causa cur apud Maecenatem, non in ipsius domo ambitiosorum turba aut nuntii Horatium exspectent. cognoverant eo die rediturum in urbem, proque intima familiaritate apud Maecenatem hospitem deversurum. denique fallor aut novam hinc lucem accipiunt versus 36—37:

De re communi scribae magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti —,

quos sic enarrant: orabant te, meminisses hodie reverti (v. Od. I, 7, 17: sapiens finire memento Tristitiam) in collegium de re communi. verum qui non venire aliquo sed reverti iubetur, antea ibi fuerit necesse est. at neque nunc a collegio venit, neque eum omnino adfuisse usquam in Sermone narratur. quare verba sic potius iunge: orabant (omisso te, ut supra v. 35) meminisses te hodie reverti de re communi, h. e. orabant, meminisses unam ex causis reditus tui in urbem esse rem communem magnam atque novam. communem autem dicunt, non quia Horatio ipsisque communis fuerit, sed quia ad totum scribarum corpus, non ad rempublicam vel alios privatos pertinuit. nam quum supra v. 33 dicat aliena, h. e. aliorum, non mea, negotia centum circa me saliunt, proximisque versibus 34—39 aliqua ex istis centum afferat, sequitur ut res illa magna atque nova ipsi aliena et solis scribis communis fuerit. v. Sat. I, 8, 10:

Hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum —.

itaque ut Horatius olim huic ordini adscriptus fuerit, v. Suet. Vit. Hor. 2., tamen tunc eum ordinem exuerat, collegiumque scribarum non praesentis sed pristini collegae opem nunc implorabat. de locutione reverti de aliqua re v. Sat. I, 5, 28:

missi magnis de rebus uterque.

Cic. pro Dom. 18: collegia quae coeant de hominum locupletissimorum bonis —. de v. memini cum acc. et infin. praes. v. Epist. II, 1, 70:

memini quae plagosum mihi parvo
Orbilium dictare —.

de v. reverti scl. rure in urbem v. Epist. I, 15, 24:

Pinguis ut inde domum possim Phaeaxque reverti —.

iam pleraque officia ab ambitiosis mandata poëtam diutius in urbe manere cogunt. unde proximis versibus velut praesens curas et invidiam vitae urbanae conqueritur, mox autem v. 60:

O rus, quando ego te adspiciam?

velut desiderio abreptus ad laudes ruris rursus revertitur, ita ut extremus sermo admirabili rerum dispositione in eodem argumento desinat, a quo primus exorsus est. ceterum sponsorem de sponsione apud tribunal (v. Valer. Max. 7, 2. n 4: A M. Lutatio iudex aditus de sponsione, quam is cum adversario, quod vir bonus esset, fecerat), non apud mensam argentariam intelligendum esse omnis reliqua narratio docet —

v. 23—24: Eia,

Ne prior officio quisquam respondeat, urge —

Iani, non poëtae verba esse proximum rapis ostendit. iam sensum scholiasta Cruq. auctore hunc esse dicunt: propera ne quis te in spondendo anteveniat praereptumque officium amico imputet. at urgere valet premere, presser, seu rem, presser une affaire, seu adversarium, presser l'adversaire, neque vero properare, se dépêcher. nam et in Ciceronis verbis ad Attic. 13, 32: quamobrem, ut facis, urge, insta, perfice —, quae in illam interpretationem laudant, res subaudienda. porro quum multum rogati non ultro, nec ignaro amico sed invicem pacti verba mox forsitan nocitura pronuntiemus, inanis metus ne quis prior spondeat. diffugia nolentium potius quam concursus cupientium in eiusmodi re timendi. quare sermone pariter et sententia iubente emendo surge, quo verbo Wüstemannus (v. notam ad v. 27: Erst muß ich früh heraus; eia surge sagt Janus) retentum urge velut invitus interpretatur. nimirum Matutini patris consilium hoc: „mane de lecto surge ne alii, ut tu, demandatis officiis in forum vocati te praeveniant: nam qui serus in tribunal advenit, moram ac taedium experitur". v. ad v. 28 — iam Sabinum, Tiburi vicinum, viginti quattuor fere milia ab urbe distabat. quod iter curru vehentes quinque horis commode conficere poterant. cf. Cic. pro Rosc. Am. 7: Quum post horam primam noctis occisus esset, primo diluculo nuntius hic Ameriam venit: decem horis nocturnis sex et quinquaginta millia passuum cisiis pervolavit. Suet. Jul. Caes. 57: Longissimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus, meritoria rheda, centena passuum millia in singulos dies. negotia autem forensia incipiebant a hora secunda. cf. v. 34:

Ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.

Mart. 4, 8, 2:

Exercet raucos tertia caussidicos —.

itaque ut mature loco constituto adesset, ei de quarta noctis vigilia seu gallicinio surgendum erat, quo tempore, v. Sat. I, 1, 9—12, urbanus iuris peritus consultori iam respondet, agricola autem longum in urbem iter ob rem forensem incipit. quod nec vigili poëtae nimis arduum. nam dum ignavi in solem ortum dormiebant, v. Epist. I, 17, 6:

Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat —,

ipse non solum alios adhortatur ut de nocte surgant, v. Epist. I, 2, 32—37:

Ut iugulent homines, surgunt de nocte latrones;
Ut te ipsum serves, non expergisceris? Atqui
Si noles sanus, curres hydropicus, et ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis,
Invidia vel amore vigil torquebere —,

sed consilium exemplo suo comprobat. v. Epist. II, 1, 111—113:

Ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus
Invenior Parthis mendacior et prius orto
Sole vigil calamum et chartas et scrinia posco.

Sat. I, 6, 122:

Ad quartam iaceo; post hanc vagor —,

h. e. ad quartam vigiliam seu gallicinium in lecto dormiens iaceo; post hanc, a primo die, salutationum tempore, per urbem et domos amicorum vagor. hic enim loci a prioribus male vexati sensus. nimirum de nocte et lecto dormitorio, cf. v. 119—120:

Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane, obeundus Marsya —,

non de die et lecto lucubratorio loquitur. quare notissima noctis in quattuor vigilias divisione apud quartam vigilia, non, qui illorum error, hora subaudienda est, ut omissum verbum febris sponte animo occurrit Sat. II, 3, 290:

Frigida si puerum quartana reliquerit —;

oculi Sat. II, 5, 53—54:

Sic tamen, ut limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu —;

lapis Tac. H. II, 24: ad duodecimum a Cremona ferocissimos auxiliarium componit —; aqua in locutionibus calida lavare, frigidam bibere. si autem sua sponte de quarta vigilia surgit, sollicitudo illa v. 119 non tam ad ipsum mane surgendum quam ad additam surgendi causam, obeundum Marsyam, h. e. obeundum vadimonium respicit. ceterum comprobat illud surgendum, ut in eadem re commemoratum, emendationem nostram surge. quam et Persii aperta imitatio firmat 5, 132—133:

Mane piger stertis: Surge, inquit avaritia, eia
Surge —.

eia iterum in exhortatione mutandi loci usurpatum Sat. I. 1, 17—19:

Hinc vos,
vos hinc mutatis discedite partibus. Eia!
Quid statis? —.

ortam vitium e proximo urget. v. 29:

Quid tibi vis, insane, et quam rem agis, improbus urget —.

similiter Sat. II, 7, 49. urgentis pro turgentis in aliquot libris.

v. 25—26: Sive Aquilo radit terras seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est —.

Una in his versibus controversia est de vi verbi trahit. etenim sunt qui contrahit interpretentur. at trahere bellum, vitam, diem valet extrahere h. e. ex brevi longum facere, non contrahere, h. e. ex longo breve facere. v. Tac. H. II, 32: Germanos, tracto in aestatem bello, mutationem soli caelique haud toleraturos. Curt. VII, 4, 25: iumenta, quibus onera portabant, caedere iussi sunt: horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Od. III, 5, 13—16:

Hoc caverat mens provida Reguli
Dissentientis condicionibus
Foedis et exemplo trahenti
Perniciem veniens in aevum —,

h. e. extendenti perniciem a praesenti aetate in aevum futurum: sic enim ea verba scribenda et intelligenda censemus. alii vertunt: lente ducit quasi ingratum, qui vix ire videatur. at ingrata vis ipsi verbo trahere non inest. v. Phaedr. 3, 1: odorem naribus trahere. Senec. de Ira 2, 10: navigium aquam trahit. additur subinde e reliqua sententia. Sat. II, 5, 109—110:

Sed me
Imperiosa trahit Proserpina; vive valeque.

Epist. II, 1, 191:

Mox trahitur manibus regum fortuna retortis —.

iam ubi circumiecta verba hoc loco examinaveris, omnia ob cursum equosque trahentes h. e. vehentes, v. Virg. Georg. III, 536:

Contenta cervice trahunt stridentia plaustra.

Od. III, 24, 10:

Quorum plaustra vagas rite trahunt domos —,

nullum in invitum animum delectum intelliges. nimirum cur gyro ait, non ambitu vel via? — quia equi frenis in gyrum flectuntur. v. Virg. Georg. III, 115:

Frena Pelethronii Lapithae gyrosque dedere.

Senec. alter Hippol. 312 de cursu lunae:

Nocturnas agitare bigas
Discit, et gyro breviore flecti —.

porro cur interiore, non breviore? — quia ludis circensibus interius iter brevior circa metam via. v. Ov. Amor. III, 2, 12:

Nunc stringam metas interiore rota —.

at unde equi et currus? — sunt brumae h. e. solis hiberni. sensus igitur incisi: seu sol hibernus, v. Virg. Georg. II, 481—482:

Quid tantum Oceano properent se tingere soles
Hiberni —,

diem currui impositum brevissimo per coelum orbe ducit. v. Carm. Saec. v. 9—10:

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas.

Od. III, 6, 41—44:

Sol ubi montium
Mutaret umbras et iuga demeret
Bobus fatigatis amicum
Tempus agens abeunte curru.

Od. III, 29, 48:

Quod fugiens semel hora vexit —.

ceterum idem trahere parum perspectum Sat. I, 10, 67—71:

Sed ille,
Si foret hoc nostrum fato delatus in aevum,
Detereret sibi multa, recideret omne quod ultra
Perfectum traheretur, et in versu faciendo
Saepe caput scaberet —.

nimirum recideret id quod falce putaret valere, trahere autem, omissa iam arbusti luxuriantis similitudine, omnino ad inertiam atque molestiam spectare, perfectum denique id quod iusta, nec nimis magna nec nimis brevi mensura significare existimant; nisi quod Kirchnerus (v. quae ait ad Sat. I, 10, 44), interpretationi vocabulorum recidere et perfectum assensus, trahere potius de filo ducendo accipiendum suspicatur, sic vertens: hinwegmäht Jegliches, was er über das Maaß der Vollendung hinausspann. verum non is veterum mos, ut imaginem prima sententia coeptam media et extrema foeda inconstantia proiiciant. similitudinem aut omnino non inchoant, aut inchoatam rite absolvunt. sic hoc loco omnia vocabula e lanificio, haud raro cum poëtarum cura comparato, desumpta. scilicet trahere spectat ad lanam in filum deducendam. v. Od. II, 18, 7—8:

Nec Laconicas mihi
Trahunt honestae purpuras clientae.

Epist. II, 1, 225:

tenui deducta poemata filo.

Ov. Fast. II, 743:

Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant.

Mart. 6, 3: fila trahere — perfectum accipe de penso, quo perfecto impleta dominae voluntas et poëtae consilium. facere enim et perficere propria lanae verba. v. Ov. Metam. VI, 30:

tibi fama petatur
Inter mortales faciendae maxima lanae.

Ov. Heroid. 19, 49:

Paucaque cum tacta perfeci stamina tela —

quare inanis mutatio: ultra pertextum, in quam fortasse aliquis ob Sat. II, 3, 2:

scriptorum quaeque retexens —

pronus fuerit. recidere trahe ad ferrum quo filum abrumpitur. omnis denique sententia haud diversa ab Ar. Poët. v. 447: ambitiosa recidet Ornamenta —

contra lanificii vestigia hoc loco neglecta frustra quaerunt in Sat. I, 10, 43—44:

forte epos acer
Ut nemo Varius ducit —

nimirum timidae puellae, non acres viri colo assident. v. Ov. Heroid. 3, 75:

Nos humiles, famulaeque tuae, data pensa trahemus —,

neque fortia sed tenuia fila trahunt. v. verba supra laudata Epist. II, 1, 225 — fortis et acer militaria verba. v. Od. I, 6, 1—2:

Scriberis Vario fortis et hostium
Victor.

Epod. 16, 5:

Aemula nec virtus Capuae nec Spartacus acer —

quare et ducit eadem vi accipiendum, sensu incisi hoc: Varius, strenuus ante alios ac decorus dux, anteit agmen fortium, bella armaque canentium vatum. v. Od. III, 3, 63—64:

Ducente victrices catervas
Coniuge me Jovis et sorore.

Od. I, 4, 5:

Iam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna.

Od. IV, 7, 5—6:

Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.

Stat. Silv. V, 3, 92:

Quis honor Aonios seno pede ducere campos —,

h. e. duces esse vatum. Valer. Max. VI, 1, 1: dux romanae pudicitiae Lucretia, h. e. Lucretia ut nemo ducit r. p. nec aliter P. Flemmingius in carmine de obitu Opitzii:

Du Herzog deutscher Saiten—.

v. 27—31: Postmodo, quod mi obsit, clare certumque locuto
Luctandum in turba et facienda iniuria tardis.
Quid tibi vis, insane et quam rem agis? improbus urget
Iratis precibus, tu pulses omne quod obstat,
Ad Maecenatem memori si mente recurras.

Transit ad novam negotiorum forensium molestiam. ut inter primos iudicem adierim, tamen mox redire cupienti lucta cum turba forum aditumque tribunalis implente, et altercatio cum tardius adventantibus, qui moram ab occurrente factam ut summam iniuriam accipiunt. postmodo plerique recte cum luctandum coniungunt, ut diversitatem rei simul ac temporis indicet. contra nulli verbum usui apud obsit, per se aperto id quod forsitan obsit ad tempus venturum spectare. at sensum verborum iniuria, tardis, obstat et vim modi coniunctivi pulses minus intellexerunt. nimirum tardi sunt ii qui neglecto Matutini patris consilio v. 23 tardius de lecto surrexerunt, non ii qui segniter praecedunt vel otiosi consistunt. his, iam provecta hora diei, ne litem perdant, v. Sat. I, 9, 35—37:

Ventum erat ad Vestae, quarta iam parte diei
Praeterita; et casu tunc respondere vadato
Debebat, quod ni fecisset, perdere litem —,

summa vi aditum tribunalis expugnare nitentibus occurrit poëta per eandem basilicae partem iam exire properans. qua scena apertum est iniuriam, quam faciendam ipse profitetur, mora damnoque inde accepto, non verberibus manibusque intentatis contineri. illud cupidine Maecenatis visendi excusatum: hoc agreste plebisque sordidae. humeros in eiusmodi turba apponendos captatori suadet Sat. II, 5, 94—95: extrahe turba Oppositis humeris —. itaque et ipsum ita sibi viam aperuisse existima. unus autem e laesis iratorum more in maius augens cxlamat: tu pulses, h. e. du möchtest wohl schlagen, non tu pulsas, h. e. du schlägst wirklich, omne quod obstat, h. e. quod tibi ex adverso occurrit, quo sensu Od. III, 5, 51—52:

Dimovit obstantes propinquos
Et populum reditus morantem.

Od. IV, 9, 43—44:

per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma —,

non: quod te anteit, quo sensu Sat. I, 1, 113—115:

Sic festinanti semper locupletior obstat,
Ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus —.

ceterum Bentleio auctore quid tibi vis, insane, et quam rem agis scripsimus, quia nemo exemplis scriptorum, unde omnis res grammatica pendet, probavit, quid vis et quas res agis, ut vulgo legunt, latine dici posse —.

v. 32—39: Hoc iuvat et melli est, non mentiar. At simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
Per caput et circa saliunt latus. Ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.
De re communi scribae magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
Imprimat his, cura, Maecenas signa tabellis.
Dixeris, Experiar: Si vis, potes, addit et instat.

Sensus incisi aliena negotia centum Per caput et circa saliunt latus Orellio auctore hic: sexcenta negotia ab omni parte me vexant et quasi circumvallant. at vallum et munimenta circumvallatum cingunt, non per eius caput et circa latus saliunt. Würstemannus Dübneri interpretationem probare videtur: per caput salire dicit ea, quorum ipsi memoria subito incidit, circa latus ea, quorum circumstantes eum et manu prensantes meminisse iubent. at quae per caput et circa latus saliunt seu volitant diversas corporis partes petunt, neque vero a diversis auctoribus immittuntur. cui enim ex istis verbis diversae originis significatio insit? porro ii qui circumstant, non circum saliunt: unde igitur verba, quae afferunt, circa latus salire videantur? intellectus obscurioris salire nobis ex atris Esquiliis. nimirum cur atras vocat? — quia Sat. I, 8, 8—9:

Huc prius angustis eiecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca —.

cur autem in ipso aditu laetissimae domus Maecenatis infaustam tristis olim spectaculi mentionem facit? — quia invisa aliena h. e. ambitiosorum negotia velut infernalis manium, avium, luporum canumque turba, quae olim hunc locum infestabat, Esquilias ingredientem, antequam ad dulcissimum amicum perveniat, undique assultant. cf. de ista Esquilina cohorte Epod. 5, 91—94:

Quin, ubi perire iussus exspiravero,
Nocturnus occurram furor
Petamque voltus umbra curvis unguibus,
Quae vis deorum est manium.

ibid. 99—100:

Post insepulta membra different lupi
Et Esquilinae alites.

Sat. I, 8, 34—35:

Serpentes atque videres
Infernas errare canes.

ibid. 40—41:

Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Umbrae cnm Sagana resonarint triste et acutum.

Epod. 17, 27—29:

Ergo negatum vincor ut credam miser
Sabella pectus increpare carmina
Caputque Marsa dissilire nenia.

ibid. 74—75:

Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meaeque terra cedet insolentiae —

aperta aut iam enarrata reliqua.

Index

locorum enarratorum aut emendatorum.

Menda typogr.

Pag. 3. v. 15. pone punctum post fuisse.
„ 4. v. 12. lege poëtae pro poëta.
„ 6. v. 26. lege τὸ λοιπὸν pro το λοιπον.
„ 12. v. 19. lege sordidus: pro sordidust.
„ 15. v. 5. pone . pro: post ausculta.
„ 25. v. 19. lege versus pro versu.